

آشنایی با منابع دست اول شیعه (کامل الزیارات)

عبدالکریم پاک نیا

از منابع مورد نیاز مبلغان گرامی، کتاب گرانسنگ «کامل الزیارات» است. این کتاب، تألیف محدث و عالم جلیل القدر جهان تشیع، شیخ ابوالقاسم، جعفر بن محمد بن قولویه قمی معروف به «ابن قولویه» است.^۱ موضوع کتاب «کامل الزیارات» مجموعه احادیث و روایات اهل بیت علیهم السلام درباره شیوه زیارت حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله و دیگر امامان و امامزادگان علیهم السلام و ثواب و فضیلت آن می باشد. کامل الزیارات بارها چاپ شده، از جمله در سال ۱۳۵۶ ق، با مقدمه علامه امینی منتشر گردیده است.

امتیازات

ابن قولویه در آغاز کتاب، تمام راویان آن را توثیق کرده است. این نکته به دانشمندان شیعه کمک می کند تا به آن دسته از راویانی که در کتابهای رجالی، نامی

۱. موسوعة طبقات الفقهاء، جعفر سبحانی، مؤسسه امام صادق علیه السلام، قم، ۱۴۱۸ ق، ج ۴، ص ۱۲۴.

ندارند و فقط در اسناد کامل الزیارات قرار گرفته‌اند راحت‌تر اعتماد کنند.^۱
 کتاب کامل الزیارات شامل ۸۴۳ حدیث می‌باشد که در ۱۰۸ باب تنظیم شده
 است.

این کتاب یکی از ارزشمندترین مجموعه‌های حدیثی در زمینه زیارت و از
 منابع غنی عاشورا پژوهی می‌باشد که مهم‌ترین روایات این بخش را در خود جای
 داده است.

مؤلف این کتاب، انگیزه نگارش آن را این گونه بیان می‌فرماید: «انگیزه من در
 نگارش این کتاب، تقرب به درگاه الهی و پیامبر و علی و فاطمه و ائمه صلوات الله
 علیهم اجمعین بوده و تلاش کرده‌ام با نشر معارف اهل بیت علیهم‌السلام و نقل ثواب
 زیارت آن بزرگواران، به جمیع اهل ایمان هدیه‌ای تقدیم کرده باشم.»^۲
 این یادگار ماندگار شیعه بیش از هزار سال است که مورد توجه محدثین و
 فقهای عظیم‌الشان عالم اسلام بوده و امروزه همچنان در صدر کتابهای درجه یک
 شیعه قرار دارد. بحارالانوار، مفاتیح الجنان و اکثر کتابهای دعا و زیارت و منابع
 عاشورایی از جمله آثاری هستند که از این کتاب بهره برده‌اند.

موضوعات

۱. ثواب زیارت حضرت رسول صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم؛

۲. آداب و ثواب زیارت امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام؛

۳. آداب و ثواب زیارت امام حسن علیه‌السلام؛

۱. مقدمه کامل الزیارات، ابن قولویه قمی، نشر اسلامی، قم، ۱۴۱۷ ق، ص ۳۷.

۲. همان.

۴. ثواب گریه و اقامه عزای امام حسین علیه السلام و چگونگی نماز و زیارت در حرم آن حضرت که بخش اعظم کتاب را در بر گرفته است؛
۴. شیوه زیارت حرم امام موسی کاظم و امام جواد علیهما السلام؛
۵. شیوه زیارت سایر ائمه علیهم السلام؛
۶. زیارت مؤمنین؛
۷. زیارت امامزادگان.

مؤلف

جعفر بن قولویه قمی نویسنده کامل الزیارات، از برجسته ترین چهره های راویان شیعه و فقیهان امامیه، در قرن چهارم هجری است که در شهر مقدس قم به دنیا آمد و از اساتید بزرگی همچون احمد بن ادریس اشعری قمی، پدرش محمد بن قولویه، محمد بن یعقوب کلینی، محمد بن حسن صفار و علی بن بابویه (پدر شیخ صدوق) بهره برده است.

شیخ مفید از ممتاز ترین شاگردان ابن قولویه است که از او ستایش فراوان کرده است. یکی از عبارات شیخ مفید این گونه است: «خداوند شیخ مورد اعتماد ما، ابوالقاسم جعفر بن محمد بن قولویه را تأیید فرماید»^۱.

او در سفر به کشور مصر، از محضر درس علمای آنجا مانند: ابوالفضل محمد بن احمد بن ابراهیم جعفری صابونی مصری نیز بهره برد.

ابوالعباس نجاشی، شخصیت نگار بزرگ شیعه درباره او می گوید: «در هر

۱. تنقیح المقال، نشر آل البيت علیهم السلام، قم، ۱۴۲۶ق، ج ۱۵، ص ۳۳۴.

زیبایی و عظمتی که مردم با آن توصیف می‌شوند جعفر بن محمد بن قولویه برتری دارد.^۱

ابن حجر عسقلانی از علمای نام‌آور اهل سنت، می‌گوید: «جعفر بن محمد بن قولویه، از بزرگان شیعه و از دانشمندان سرشناس و مشهور است.»^۲

ابن قولویه به عنوان یکی از محدثان سرشناس و مورد اطمینان بزرگان امامیه، در سلسله سند ۵۰۷ روایت قرار گرفته است^۳ و با محافظت از این گنجینه علمی، افزون بر زنده نگه داشتن یاد و نام ائمه علیهم‌السلام، خدمات شایانی نیز به جهان تشیع و تثبیت باورهای آن کرده است. این پاسدار فداکار فرهنگ اهل بیت علیهم‌السلام در سال ۳۶۷ ه. ق وفات یافت و در حرم کاظمین علیه‌السلام مدفون گردید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. رجال نجاشی، ابوالعباس احمد نجاشی، نشر اسلامی، قم، ۱۴۱۸ ق، ص ۱۲۳.
 ۲. لسان المیزان، ابن حجر عسقلانی، مؤسسه اعلمی، بیروت، ۱۳۹۰ ق، ج ۲، ص ۱۲۵.
 ۳. معجم رجال الحدیث، ابوالقاسم خوئی، چاپ پنجم، ۱۴۱۳ ه. ق، ج ۵، ص ۷۶؛ موسوعة طبقات الفقهاء، ج ۴، ص ۱۲۴.